

Informační listy o památce světového dědictví UNESCO Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří



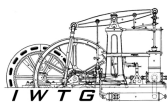
Organizace
Spojených národů
pro výchovu,
vědu a kulturu



Hornický region
Erzgebirge/Krušnohoří
zapsaný na Seznam světového
dědictví v roce 2019

Část A: Informační listy o programu světového dědictví UNESCO

„Naše světové dědictví – hornická kulturní krajina Erzgebirge/Krušnohoří“



Tato publikace vznikla v rámci projektu EU „Naše světové dědictví – hornická kulturní krajina Erzgebirge/Krušnohoří“ financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj.



Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.



Altogether. Hello Neighbor.
Interreg V A / 2014 - 2020

Autorky a autoři:

Friederike Hansell M.A. (referentka pro světové dědictví, Saský zemský úřad pro památkovou péči)

Dipl.-Ing. Arch. Katharina Jesswein (IWTG, TU Bergakademie Freiberg)

Dr. Michal Urban (Montanregion Krušné hory – Erzgebirge, o.p.s.)

Překlad:

Dr. Michal Urban

Fremdspracheninstitut Dresden

Korektura:

Dr. Michal Urban

Vydavatel:

Institut für Industriearchäologie, Wissenschafts- und Technikgeschichte (IWTG)

TU Bergakademie Freiberg

Silbermannstr. 2

09599 Freiberg

Září 2020

Veškerý obsah je chráněn autorskými právy. Texty lze používat v rámci zprostředkování světového dědictví při dodržení pravidel pro citování podle autorského zákona. K užití grafik, map a fotografií je nutný písemný souhlas.



Obsah

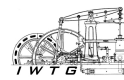
Úvod: Naše světové dědictví – z regionu pro region2

Část A: Informační listy o programu světového dědictví UNESCO

A1 Program světového dědictví UNESCO – poznání a porozumění3

A2 Výjimečná světová hodnota.....4

A3 Aktéři světového dědictví na mezinárodní a národní úrovni.....6



Úvod: Naše světové dědictví – z regionu pro region

Zápis Hornického regionu Erzgebirge/Krušnohoří na Seznam světového dědictví UNESCO, který proběhl dne 6. července 2019, je oceněním, na něž můžeme být právem hrdí. Svědčí nejen o práci horníků v minulosti a mimořádném celosvětovém významu hornictví od renesance po moderní dobu, ale především o po mnoho desetiletí trvajícím neúnavném úsilí místních obyvatel o zachování tohoto jedinečného historického odkazu. Bez jejich zapojení by nebyla žádost o zápis mezi památky světového dědictví možná. To ocenilo i UNESCO při hodnocení nominační žádosti, protože aktivní zapojení místních komunit hraje ve světovém dědictví ústřední roli. Světové dědictví je třeba pochopit, uchovávat a zprostředkovávat přímo na místě.

Proto hned od začátku zapojila projektová skupina světového dědictví, která vznikla při Ústavu průmyslové archeologie, historie vědy a techniky na Technické univerzitě – Bergakademii ve Freibergu, do zpracování nominační žádosti velký počet aktérů v regionu na obou stranách hranice. Společně s místními odborníky a odbornicemi byly vybrány a zdokumentovány jednotlivé součásti světového dědictví, byl vypracován plán správy a řízení (Management Plan) a navržen proces monitoringu. Aby se upevnila spolupráce v regionu a vytvořil koncept zprostředkování světového dědictví pro budoucnost, spustili jsme v roce 2017 s podporou Evropské unie projekt „Naše světové dědictví – hornická kulturní krajina Erzgebirge/Krušnohoří“. Jeho cílem je „zapojit všechny a navzájem je propojit“ – obyvatele regionu, dobrovolníky, komunity i žáky škol, mladé dospělé a celé rodiny. Základním předpokladem pro to je společné pochopení světového dědictví a jeho hodnot. Spolu s pedagogickými odborníky a dobrovolnickými sdruženími proto vyvíjíme koncepty přeshraničního vzdělávání s cílem zviditelnit hornickou historii regionu prostřednictvím cíleného vzdělávání. Kromě aktivního zprostředkování světového dědictví mladé generaci pomocí školních projektů je cílem projektu a rozhodujícím faktorem také budování kapacit zájmových sdružení a spolků, odborných pracovníků muzeí a učitelů.

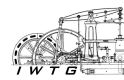
Prostřednictvím předkládaných informačních listů nabízíme základ pro společné pochopení světového dědictví a pro budoucí zastřešující interpretační strategii. Jde o obecné informace o světovém dědictví UNESCO, vypracované na základě podkladů z Konference ministrů školství a kultury německých spolkových zemí (část A), a o informace o památce světového dědictví Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří a základní znalosti, opírající se o nominační žádost (části B, C a částečně D), které byly ověřeny mezinárodními odborníky. Informační listy pokrývají hlavní témata, která byla nezbytná pro zpracování žádosti o zápis Hornického regionu Erzgebirge/Krušnohoří mezi památky UNESCO, jejich účelem nejsou vědecká pojednání. Kompletní dokumenty (nominační žádost, Management Plan a rozsáhlý mapový materiál) jsou ke stažení na:

<https://tu-freiberg.de/fakult6/technikgeschichte-und-industriearchaeologie/projekte/welterbe>

Světové dědictví ochraňuje! Světové dědictví inspiruje! Světové dědictví spojuje!

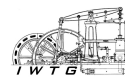
Na základě zápisu na Seznam světového dědictví se region na obou stranách hranice dobrovolně zavázal „zajistit označení, ochranu a zachování kulturního a přírodního dědictví a jeho předávání dalším generacím“ (Úmluva o světovém dědictví z roku 1972, článek 4). Společně chceme tento úkol splnit. Proces vzdělávání o společném světovém dědictví a zároveň jeho prostřednictvím posiluje soudržnost v regionu a podporuje udržitelný regionální rozvoj.

Friederike Hansell a Katharina Jesswein



LIST A1: Program světového dědictví UNESCO – poznání a porozumění

- **Myšlenka světového dědictví:** Části kulturního nebo přírodního dědictví mají výjimečnou důležitost, a musí být proto zachovány jako součást světového dědictví celého lidstva" (UNESCO 1972: preambule Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví).
- **Program světového dědictví UNESCO:** Základem je Úmluva o ochraně světového dědictví (1972), kterou nelze změnit. Do roku 2019 ji podepsalo 193 smluvních států. Provádění úmluvy definují operační směrnice, které jsou v pravidelných intervalech revidovány.
- **Seznam památek světového dědictví UNESCO:** K roku 2019 zahrnuje 1 121 lokalit v 167 zemích, které představují dědictví lidstva. Německo má 46 památek světového dědictví, Česká republika čtrnáct. Smyslem Seznamu světového dědictví je vyváženým způsobem reprezentovat nejdůležitější projevy všech kultur, a odrážet tak rozmanitost kulturního dědictví národů a bohatost přírodního dědictví na všech kontinentech.
- **Prohlášení za památku světového dědictví UNESCO:** O zařazení památek na Seznam světového dědictví rozhoduje jednou ročně Výbor pro světové dědictví na základě hodnotících zpráv poradních orgánů ICOMOS a/nebo IUCN.
- **Výjimečná světová hodnota:** Nezbytným předpokladem pro zařazení určitého statku na Seznam světového dědictví je jeho výjimečná světová hodnota. Ta slouží jako základ pro definování kroků nutných pro ochranu statku světového dědictví, péči o něj a pro jeho prezentaci a je trvalým referenčním dokumentem pro posuzování zamýšlených opatření na území statku a v jeho okolí.
- **Statky (památky) světového dědictví:** Na Seznam světového dědictví mohou být zařazeny pouze stavební a/nebo přírodní památky. Základní definice pojmu „světové dědictví“ je součástí Úmluvy o ochraně světového dědictví. Nehmotné kulturní dědictví, jako jsou zvyky nebo řemeslné techniky, nelze uznat za světové kulturní dědictví UNESCO.
- **Kulturní krajina:** Od roku 1992 lze za světové dědictví uzнат také kulturní krajinu jako projev interakce člověka se životním prostředím. Kulturní krajiny jsou tvořeny velkoplošnými jednotkami, které mají funkční, vizuální a historické propojení. Vždy se berou v úvahu i nehmotná hlediska a jejich vazba na krajinu.
- **Přeshraniční/transnacionální památky světového dědictví:** Za památku světového dědictví lze uzнат i statek nacházející se na území více států, pokud má společné hodnoty. Předpokladem je i úzká spolupráce mezi smluvními státy v oblasti ochrany, péče a prezentace. Mezistátní spolupráce se řídí společným přeshraničním plánem správy (Management Planem).



LIST A2: Výjimečná světová hodnota

„Základem účinné ochrany a zachování památek světového dědictví, pokud jde o jejich stav a hodnotu, je prohlášení o výjimečné světové hodnotě schválené Výborem pro světové dědictví při zápisu statku.“

(Zdroj: Leták z Konference ministrů kultury spolkových zemí o světovém dědictví UNESCO, říjen 2017, s. 25)

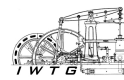
Památky světového dědictví jsou důležité pro celé lidstvo, mají výjimečný význam v celosvětovém kontextu. Důkaz o tom je třeba poskytnout na základě mezinárodní srovnávací studie, která prokáže vynikající atributy a hodnoty statku světového dědictví, které reprezentují jeho charakter a význam. Zdůvodnění výjimečné světové hodnoty se musí opírat o definovaná kritéria světového dědictví.

K tomu, aby byl statek zapsán na Seznam světového kulturního dědictví, musí Výbor pro světové dědictví shledat, že statek splňuje jedno či více z následujících šesti kritérií (viz Pokyny k provádění Úmluvy o ochraně a zachování přírodního a kulturního dědictví světa z roku 2017, článek 77):

- (i) představovat vrcholný výtvar lidské tvořivosti,
- (ii) svědčit o výrazné výměně vlivů po dané období nebo ve vymezené kulturní oblasti či ve vývoji stavebnictví nebo technologií, monumentálního umění, projektování měst nebo krajinné tvorby,
- (iii) přinášet jedinečné, nebo alespoň mimořádné svědectví o kulturní tradici nebo o žijící či již zaniklé civilizaci,
- (iv) představovat vynikající příklad určitého typu stavby nebo stavebního či technologického komplexu anebo krajiny, která je dokladem jednoho či více význačných období v dějinách lidstva,
- (v) být vynikajícím příkladem tradičního lidského sídla, tradičního využití vnitrozemského území nebo moře, které je reprezentativní pro určitou kulturu (nebo kultury) či pro vzájemné působení člověka a životního prostředí,
- (vi) být přímo nebo okrajově spojen s konkrétními událostmi nebo tradicemi, myšlenkovými proudy, způsoby víry nebo uměleckými či literárními díly, která mají výjimečný světový význam (toto kritérium je použitelné pouze v kombinaci s jinými kritérii).

Pro statky přírodního dědictví pak platí tato čtyři kritéria (viz Pokyny k provádění Úmluvy o ochraně a zachování přírodního a kulturního dědictví světa z roku 2017, článek 77):

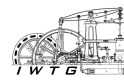
- (vii) představovat mimořádné přírodní jevy nebo oblasti, které vyjadřují přírodní krásy a mají mimořádný estetický význam,
- (viii) být mimořádně reprezentativními příklady hlavních stádií v dějinách planety Země, včetně svědectví o vývoji života, geologických procesech probíhajících během vývoje zemských útvarů nebo geomorfologických či fyziografických prvků
- (ix) být mimořádně reprezentativními příklady ekologických a biologických procesů v průběhu evoluce a vývoje ekosystémů, jakož i společenství rostlin a zvířat,
- (x) obsahovat nejreprezentativnější a nejdůležitější přírodní stanoviště pro zachování biologické rozmanitosti in situ.



Výjimečná světová hodnota (anglicky Outstanding Universal Value, zkráceně OUV) statku světového dědictví

- je základem Úmluvy o světovém dědictví z roku 1972,
- je ústředním kritériem pro zápis statku na Seznam světového dědictví UNESCO,
- je referenčním dokumentem pro posuzování zamýšlených opatření v lokalitách světového dědictví a v jejich okolí,
- tvoří základ pro prezentaci statků světového dědictví;
- musí být proto plně známa všem aktérům světového dědictví.

Prohlášení o výjimečné světové hodnotě se skládá z krátkého shrnutí, zdůvodnění kritérií světového dědictví, prohlášení o integritě (celistvosti), prohlášení o autenticitě (pravosti) v případě statků kulturního dědictví a z prohlášení o splnění požadavků na ochranu a správu statku.



LIST A3: Aktéři světového dědictví na mezinárodní a národní úrovni

Mezinárodní úroveň

Výbor pro světové dědictví je nejdůležitějším orgánem pověřeným prováděním Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Skládá se ze zástupců 21 smluvních států, jejichž složení se mění. Výbor každoročně rozhoduje mimo jiné o zápisu statků na Seznam světového dědictví nebo o vyškrtnutí z něj, o zařazení lokalit na Seznam světového dědictví v ohrožení, o využití finančních prostředků z Fondu světového dědictví a o aktualizaci prováděcích směrnic pro naplňování úmluvy.

Centrum světového dědictví UNESCO je stálým sekretariátem Výboru pro světové dědictví, je organizačně začleněno do sekretariátu UNESCO v Paříži. Centrum světového dědictví je koordinátorem pro všechny záležitosti související se světovým dědictvím. Mimo jiné připravuje zasedání výboru, předkládá návrhy usnesení, koordinuje podávání periodických zpráv o stavu lokalit světového dědictví a sleduje provádění rozhodnutí výboru.

Výbor pro světové dědictví má **tři mezinárodní poradní orgány**, jimiž jsou nevládní, popř. mezivládní organizace: **ICOMOS** (Mezinárodní rada památek a sídel), **IUCN** (Mezinárodní svaz ochrany přírody) a **ICCROM** (Mezinárodní studijní centrum pro konzervaci a restaurování kulturních statků). ICOMOS a IUCN jsou odpovědné za hodnocení žádostí o zápis lokalit na Seznam světového dědictví. Rovněž odpovídají za sledování stavu ochrany statků světového dědictví a posuzování žádostí o mezinárodní pomoc.

Národní úroveň – Sasko

Spolkovou republiku Německo zastupuje vůči UNESCO Federální **ministerstvo zahraničí (AA)**. Se stálým zastoupením Německé spolkové republiky při UNESCO a KMK – koordinačním úřadem pro světové dědictví v zahraničí řídí prostřednictvím oddělení UNESCO program světového dědictví na národní a mezinárodní úrovni. Kromě politické koordinace přebírá federální ministerstvo zahraničí úkoly týkající se podávání zpráv federální vládě a státům a poskytování technického poradenství žadatelům.

Svobodný stát Sasko je na základě suverenity spolkových zemí v oblasti kultury zodpovědný za světové dědictví na svém území. Může nominovat místa kulturního dědictví a je odpovědný za ochranu zapsaných míst světového dědictví. Odpovědným ministerstvem je **Saské státní ministerstvo pro místní rozvoj. Saský zemský úřad pro památkovou péči** poskytuje odbornou podporu ve všech záležitostech světového dědictví, jako jsou návrhy nominací na Seznam světového dědictví nebo zprávy o stavu zachování památek.

Návrhy na nominaci památek přírodního dědictví a zprávy o stavu světových přírodních památek jsou koordinovány **federálním ministerstvem odpovědným za ochranu přírody** v úzké spolupráci s příslušným státním ministerstvem, popř. státními ministerstvy.

Stálá Konference ministrů (KMK) eviduje všechny návrhy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví (tzv. indikativní seznam). Konference také předává spolkovým zemím všechny dokumenty od Federálního ministerstva pro zahraniční věci.



Při realizaci programu světového dědictví mají v Německu významnou roli **obce**. Často fungují jako „správci světového dědictví“ („site manažeři“) pro památky zapsané na Seznam světového dědictví. Jako orgány komunální památkové péče a v rámci své svrchovanosti v územním plánování zajišťují také ochranu míst světového dědictví a jejich nárazníkových zón a jejich rozvoj slučitelný s památkovou péčí.

Německá komise UNESCO (DUK) je v souladu s ústavou UNESCO národní komisí a německým prostředníkem pro multilaterální politiku v oblasti vzdělávání, vědy, kultury a komunikace. Oddělení světového dědictví při DUK koordinuje zejména různé sítě a výuku v oblasti UNESCO na univerzitách. DUK zodpovídá za všechny otázky týkající se používání loga světového dědictví v Německu.

Další národní aktéři – Sasko

Německý národní komitét ICOMOS se na národní i mezinárodní úrovni zasazuje o ochranu jednotlivých památek, souborů památek a kulturních krajín. Pro sledování stavu německých statků světového dědictví vytvořil ICOMOS Německo monitorovací skupinu. Jejím úkolem je prostřednictvím včasného zapojení a poradenství předcházet konfliktům nebo je minimalizovat. Spolupráce s monitorovací skupinou je založena na dobrovolném základě.

Sdružení statků světového dědictví v Německu podporuje spolupráci mezi německými lokalitami světového dědictví a rozvíjí strategie zejména v oblasti udržitelného cestovního ruchu. Mezi jeho členy patří zástupci/zástupkyně Německé centrály pro turismus a téměř všech německých míst světového dědictví.

Německá nadace pro světové dědictví byla založena hanzovními městy Stralsund a Wismar. Jejím cílem je přispívat k ochraně a zachování památek světového dědictví a k vyváženosti Seznamu světového dědictví. Nadace pomáhá zvláště finančně slabým státům, aby mohly chránit své kulturní a přírodní dědictví, uchovávat je pro budoucí generace a nominovat je na Seznam světového dědictví.

Česká republika – národní úroveň

Ministerstvo zahraničí ČR – stálá mise pro UNESCO

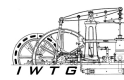
Česká republika je v organizaci UNESCO zastoupena prostřednictvím stálé mise, která je podřízena velvyslanectví ČR v Paříži. Veškerá komunikace související se světovým dědictvím je z Centra světového dědictví vedena přes tuto delegaci.

Česká komise pro UNESCO

Je od roku 1994 meziresortním koordinačním a poradním orgánem vlády v záležitostech UNESCO. Sekretariát komise zajišťuje plnění rozhodnutí přijatých komisí a udržuje kontakt se sekretariátem UNESCO v Paříži.

Ministerstvo kultury ČR

Je ústředním orgánem státní správy pro statky kulturního dědictví v ČR. Odpovídá i za úkoly, které vyplývají z členství ČR v UNESCO a z mezinárodních smluv, které tato organizace spravuje. Otázky světového dědictví ministerstvo řeší prostřednictvím odboru památkové péče a odboru mezinárodních vztahů.



Odbor památkové péče MK ČR

Na národní úrovni plní úkoly spojené s ochranou kulturního dědictví včetně statků kulturního dědictví v ČR podle zákona o státní památkové péči. Má přímou gesci pro stanoviska k územně plánovací dokumentaci pro obce, na jejichž území se nachází památka světového dědictví. Odbor každoročně vyhlašuje podmínky pro systém dotačních programů na obnovu a prezentaci kulturních památek a chráněných území včetně specifického programu Podpora pro památky UNESCO.

Odbor mezinárodních vztahů MK ČR

Prostřednictvím oddělení pro UNESCO a mezinárodní spolupráci odpovídá za komunikaci s Centrem světového dědictví, ve své agendě má toto oddělení veškeré činnosti UNESCO v oblasti kultury v ČR, zejména implementaci mezinárodních úmluv a doporučení a účast na jednání řídicích orgánů UNESCO na poli kultury.

Národní památkový ústav (NPÚ)

NPÚ je státní příspěvková organizace Ministerstva kultury ČR. Plní četné role odborné organizace státní památkové péče, je přímo zodpovědný za správu významného souboru statků národního kulturního dědictví, z nichž některé jsou součástí světového dědictví. NPÚ také monitoruje stav zachování statků světového dědictví v ČR a zajišťuje většinu úkolů pro periodický reporting organizovaný Centrem světového dědictví. Na úrovni krajů se poznáváním, dokumentací, odbornou péčí a ochranou památek zabývají územní odborná pracoviště NPÚ, která rovněž poskytují poradenství pro zachování, údržbu a obnovu památek a zajišťují odborný dohled. Na území Hornického regionu Erzgebirge/Krušnohoří působí dvě územní odborná pracoviště NPÚ – v Lokti (pro Karlovarský kraj) a v Ústí nad Labem (pro Ústecký kraj).

Ministerstvo životního prostředí ČR

V otázkách světového dědictví participuje na obecných tématech statků povahy kulturní krajiny a vybraných tématech periodického monitoringu.

Český národní komitét ICOMOS (ČNK ICOMOS)

Na národní úrovni sdružuje odborníky a různou specializací na poli kulturního dědictví a památkové péče. Podporuje a popularizuje principy péče o kulturní dědictví, podílí se na konzultacích v otázkách výjimečné světové hodnoty, managementu a monitoringu statků světového dědictví v ČR. Zapojuje se do mezinárodní spolupráce v tematických výborech ICOMOS.

Regionální a lokální úroveň

Krajské úřady

Řídí výkon státní památkové péče v příslušném kraji a dále plní úkoly orgánu státní památkové péče pro národní kulturní památky, pokud nepřísluší Ministerstvu kultury nebo vládě České republiky. Dozírají rovněž na dodržování zákona o státní památkové péči a předpisů vydaných pro jeho provádění, vykonávají státní stavební dohled při obnově národních kulturních památek z hlediska státní památkové péče a spravují rovněž dotační programy pro obnovu



památek na území kraje. Mohou delegovat své zástupce do řídicích skupin statku světového dědictví.

Obce s rozšířenou působností

Jsou základním článkem státní správy v oblasti památkové péče, kterou přímo vykonávají na území obcí patřících do jejich správního obvodu. Při plnění svých úkolů se opírají o odbornou pomoc odborné organizace státní památkové péče – Národního památkového ústavu. V případě statku Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří jsou obcemi s rozšířenou působností Ostrov, Kadaň a Teplice.

Úřady samosprávy obce

V oblasti památkové péče obce ve vlastní působnosti pečují o kulturní památky v místě a kontrolují, jak vlastníci památek plní povinnosti uložené památkovým zákonem. Obce mohou delegovat své zástupce do řídicích nebo pracovních skupin statku světového dědictví na svém území.



Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.



Abaj osasóde. Hulla Nachbas.
Interreg V A / 2014–2020

Tato publikace vznikla v rámci projektu EU „Naše světové dědictví – hornická kulturní krajina Erzgebirge/Krušnohoří“ financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj.